Rodica Maniu

1890 – 1958

de Alexandra Ilnițchi-Ardelean

Recunoscută drept o maestră a acuarelei în arta românească, Rodica Maniu și-a construit un univers plastic distinct, în care peisajul, figura feminină și scenele vieții cotidiene se întâlnesc într-o pictură caracterizată prin lirism și sensibilitate cromatică. Pictoră a mării, a Dobrogei și a Balcicului, dar și atentă observatoare a mediului rural, artista s-a remarcat prin rafinamentul unei creații aparent spontane, în care culoarea, lumina și atmosfera transformă realitatea observată într-o experiență artistică profund personală. Activă pe scena artistică românească și apreciată deopotrivă în context european, Rodica Maniu ocupă un loc important în arta românească a primei jumătăți a secolului XX, atât prin originalitatea limbajului său plastic, cât și prin contribuția la afirmarea acuarelei ca mijloc de expresie artistică.

Născută la București, la 11 martie 1890, în casa de la Șopârlița[1], într-o familie de intelectuali cu o situație materială și socială solidă, Rodica Maniu a beneficiat încă din copilărie de un mediu favorabil dezvoltării preocupărilor artistice. Tatăl său, Grigore Maniu, apreciat avocat și profesor de drept, era apropiat de cercurile intelectuale și culturale bucureștene, iar familia întreținea legături cu personalități ale vieții literare și artistice. Fratele său, Adrian Maniu[2] (1891–1968), avea să devină unul dintre reprezentanții importanți ai literaturii române. Proveniența familială și contactul timpuriu cu mediul cultural au contribuit la formarea interesului său pentru desen și pictură.

Educația artistică a Rodicăi Maniu a început sub semnul tradiționalismului. Recomandat familiei de Nicolae Grigorescu, pictorul Nicolae Vermont (1866–1932), cu care a studiat între 1905 și 1908, a avut un rol important în primii săi ani de formare. Sub îndrumarea acestuia, tânăra artistă a aprofundat studiul desenului și a realizat numeroase desene și vignete, pe care le-a publicat în reviste literare[3]. Vermont, format la rândul său la München și Paris și îndrumat de Grigorescu, a încurajat-o să își continue studiile în străinătate, contribuind astfel la deschiderea sa către experiențele artistice europene.

1 Ana-Maria Măciucă, „Rodica Maniu, o pictoriță a cuvântului «dor»”, în *Artiste uitate din România: cercetări și studii despre contribuția femeilor la istoria artei românești* (București: Editura PostModernism, 2021), 101.

2 Adrian Maniu (n. 6 februarie 1891, București – d. 20 aprilie 1968, București) a fost un scriitor român, poet tradiționalist reprezentativ pentru literatura interbelică. S-a născut la București, într-o familie cu origini ardelenești. În anul 1910, s-a înscris la Facultatea de Drept din București, pe care a absolvit-o, obținând licența, însă nu a profesat niciodată în domeniul juridic. A desfășurat o bogată activitate publicistică, fiind redactor la publicațiile *Chemarea*, *Universul*, *Dimineața* și *Adevărul*. De asemenea, a făcut parte din primul colegiu director al revistei *Gândirea*, alături de Lucian Blaga, Cezar Petrescu și Nichifor Crainic.

3 Alina Skultety, „Rodica Maniu. O poetă a liniilor și culorilor”, *Bucureștiul Cultural*, nr. 6 (2007).

După absolvirea liceului, în 1909, ea a plecat la Paris, unde și-a continuat pregătirea la Académie Julian și Académie de la Grande Chaumière, școli ale avangardei franceze. A studiat cu artiști și profesori importanți ai mediului parizian precum Lucien Simon[4] (1861–1945), Charles Cottet (1863–1925) și René Ménard[5] (1862–1930), contactul cu aceștia oferindu-i posibilitatea de a-și diversifica mijloacele de expresie și de a cunoaște orientările artistice europene ale începutului de secol XX.

Influența lui Charles Cottet, unul dintre reprezentanții grupării „Bande noire”[6], se regăsește mai ales în interesul pentru compozițiile cu personaje și pentru scenele de viață cotidiană, în timp ce sensibilitatea simbolistă asociată creației lui René Ménard a contribuit la dezvoltarea unei viziuni în care peisajul depășește simpla redare descriptivă. Cu toate acestea, Rodica Maniu nu a preluat mecanic formulele profesorilor săi, ci și-a construit treptat o manieră personală, în care observația directă, spontaneitatea execuției și interpretarea afectivă a realității au devenit trăsături definitorii.

Încă de la începutul creației sale, artista a manifestat o atracție deosebită față de mediul rural și față de reprezentarea oamenilor integrați în peisaj. Țăranii, muncile câmpului și scenele cotidiene au devenit teme recurente, abordate nu doar ca subiecte pitorești, ci și ca expresii ale unei lumi familiare, cu o puternică încărcătură identitară. Interesul pentru universul satului poate fi pus în legătură și cu mediul intelectual în care s-a format, caracterizat prin preocupări sociale, culturale și naționale.

Tatăl său, Grigore Maniu, făcuse parte dintr-un vechi grup socialist de la Paris și era autorul lucrării „Scrisori către țărani”, care reflecta interesul său pentru problemele sociale și pentru lumea rurală. Acesta a încetat din viață în 1911, în urma unui anevrism, la vârsta de 51 de ani, la scurt timp după revenirea artistei de la Paris[7], lăsând în urmă cinci copii și pe soția sa, Maria, născută Călinescu[8]. La rândul său, bunicul artistei, Vasile Maniu, academician, istoric și scriitor originar din Lugoj, puternic influențat de curentul iluminist, se remarcase prin preocuparea pentru promovarea culturii române în spațiul austro-ungar și pentru susținerea drepturilor românilor. Stabilit la București în 1847, acesta se apropiase de cercurile intelectuale progresiste și participase la Revoluția română de la 1848.[9]

Într-un asemenea context familial, în care preocupările sociale, culturale și identitare ocupau un loc important, interesul Rodicăi Maniu pentru lumea satului poate fi privit și ca parte a unei sensibilități mai largi față de realitățile societății românești. Artista se înscrie astfel printre creatorii preocupați de identificarea și redarea în artă a specificului național, într-o perioadă în care afirmarea identităților naționale reprezenta una dintre direcțiile importante ale vieții culturale europene.

Debutul său expozițional a avut loc în 1910, când a participat la Salonul Independenților de la Paris și, ulterior, la Salonul de toamnă al grupării Tinerimea Artistică din București[10], unde lucrările sale au atras imediat atenția. Revenită din Franța, artista figura în catalogul expoziției cu domiciliul în casa familiei

4 Pictor francez, născut la Paris în anul 1854, a studiat pictura sub îndrumarea unor artiști consacrați, precum Delaunay, William-Adolphe Bouguereau, Tony Robert-Fleury și Didier. A fost unul dintre profesorii fondatori ai Académie de la Grande Chaumière, instituție de învățământ artistic înființată în anul 1902 de Martha Stettler și Alice Dannenberg.

5 George Marcu, *Femei de seamă din România: de ieri și de azi* (București: Editura Meronia, 2017), 272.

6 Grup de pictori francezi activi în anii 1890, caracterizați prin utilizarea unei palete cromatice mai întunecate și mai intense decât cea a impresioniștilor contemporani. Aceștia urmăreau să îmbine impresionismul cu realismul dramatic și melancolic specific lui Gustave Courbet. Denumirea provine de la pictura „Înmormântarea”, realizată de Charles Cottet și expusă la Salonul de la Paris în 1894.

7 *Dreptul*, 13 ianuarie 1911, anul XL, nr. 3.

8 Marcu, *Femei de seamă din România: de ieri și de azi*, 272.

9 „Timișoara uitată: Vasile Maniu, istoricul și scriitorul care a promovat cultura română în Banatul austro-ungar. Cum a fost implicat în Revoluția de la 1848”, *Pressalert.ro*, septembrie 2015, https://www.pressalert.ro/2015/09/timisoara-uitata-vasile-maniu-istoricul-si-scriitorul-care-a-promovat-cultura-romana-in-banatul-austro-ungar-cum-a-fost-implicat-in-revolutia-de-la-1848/

10 *Adevărul*, 16 noiembrie 1910, anul XXIII, nr. 7612

din strada Plantelor, nr. 56. Prezentarea lucrărilor realizate în timpul studiilor pariziene a atras atenția criticii românești, care a remarcat încă de la început spontaneitatea execuției și temperamentul tinerei pictore.

Un moment important în afirmarea sa l-a reprezentat prima expoziție personală, organizată în 1911 la Sala Exarcu a Ateneului Român, cu sprijinul fostului său profesor, Nicolae Vermont. Deși acesta a expus alături de ea, prezența sa pare să fi avut în primul rând rolul de a susține și de a atrage atenția asupra tinerei artiste. Receptarea expoziției confirma interesul pe care creația sa îl stârnise deja în mediul artistic, Rodica Maniu fiind considerată o revelație care „întrupează un talent personal puternic și original, susținut și călăuzit de multă școală și de o adâncă cultură artistică”[11]. Deschisă la scurt timp după moartea tatălui său, expoziția a reprezentat o etapă importantă atât în plan profesional, cât și personal.

Cele 56 de lucrări prezentate alcătuiau o selecție variată, reflectând preocupările sale din primii ani de creație: scene din viața satului românesc, hore, bâlciuri, muncile câmpului, interioare de biserică, dar și peisaje și secvențe urbane realizate în timpul călătoriilor. Tematica rurală ocupa un loc central, în special prin reprezentarea femeilor surprinse în activitățile cotidiene. Interesul pentru aceste subiecte avea să se păstreze de-a lungul întregii sale cariere, devenind una dintre constantele universului său artistic.

În același an, Rodica Maniu a participat la expoziția de primăvară a Tinerimii Artistice cu patru lucrări: *La țesut, Arie la Osica, Seara la fântână și Seara la bâlci.*[12] În cronicile vremii, forța și vigoarea picturii sale au fost descrise uneori prin raportare la un așa-numit „caracter bărbătesc”, formulare care reflectă criteriile de apreciere și convențiile de gen ale epocii. Alexandru Vlahuță remarca un „temperament hotărât”, un ochi sigur și o îndrăzneală neobișnuită în alegerea și tratarea subiectelor.[13] Observația este relevantă pentru felul în care creația sa a fost receptată încă de la început: în pofida delicateții și sensibilității asociate ulterior picturii sale, Rodica Maniu manifesta o remarcabilă siguranță a gestului și o abordare energică a compoziției.

Un an mai târziu, cu prilejul unei noi participări la expoziția Tinerimii Artistice, B. Brănișteanu remarca evoluția sa și conturarea unei personalități artistice distincte: „Progresele pe care le face d-șoara Maniu Rodica sunt absolut simțitoare. Ea a căpătat de pe acum o personalitate artistică bine caracterizată și picturile ce expune poartă pecetea acestei personalități. Cu două, trei pete de culori, cu o trăsătură energică de penel, un efect e gata.”[14]

Observațiile criticilor din această perioadă surprind câteva dintre trăsăturile definitorii ale picturii sale: spontaneitatea execuției, efectul pictural obținut prin tușe sigure și juxtapuneri de culoare, precum și preferința pentru compoziții de mici dimensiuni, în care desenul și detaliul descriptiv trec în plan secund. Cromatica mai închisă și maniera liberă, cu accente impresioniste, contribuiau la impresia de energie și prospețime a lucrărilor. Totuși, această libertate a execuției era privită uneori cu rezerve. Într-o cronică publicată în 1913, sub semnătura lui Rembrandt, se putea citi: „D-ra Rodica Maniu expune aceleași studii făcute cu o vervă îndrăcită pentru o domnișoară, dar, mai încet, — mai încet...”[15].

În 1913, Rodica Maniu și-a continuat studiile în Germania, la München, pentru a-și diversifica educația artistică. În acest context, a expus o lucrare inspirată din viața satului românesc la Expoziția Internațională de Artă de la Glaspalast, unde se aflau printre expozanți și foștii săi profesori, Charles Cottet și

11 *Adevărul*, 6 martie 1911, anul XXIV, nr. 7716.
12 *Dimineața*, 25 aprilie 1911, anul VIII, nr. 2562.
13 *Universul*, 17 mai 1911, anul XXIX, nr. 132.
14 *Adevărul*, 22 aprilie 1912, anul XXV, nr. 8120.
15 Rembrandt, *Flacăra: Literară, Artistică, Socială*, 8 iunie 1913, anul II, nr. 34.

Lucien Simon.[16] A fost prezentă, de asemenea, la cea de-a XI-a expoziție internațională a României la München, organizată în Palatul de Cristal, alături de renumiți artiști români și de A.S.R. Principesa Maria.[17] Aceste participări confirmă interesul artistei pentru circuitul artistic european și dorința de a-și prezenta creația într-un context internațional.

În 1914 se afla din nou în Franța, locuind pe Rue de Vaugirard, la nr. 46, unde și-a continuat activitatea artistică. Influențele neoimpresioniste, vizibile în unele dintre lucrările sale, se manifestau mai ales prin interesul pentru culoare, lumină și redarea impresiei de ansamblu. Artista lucra frecvent în aer liber, iar observația directă a naturii îi oferea posibilitatea de a surprinde variațiile luminii și atmosfera specifică fiecărui loc. Culoarea era aplicată în pete compacte, cu intervenții sigure și concise, astfel încât imaginea își dezvăluia coerența mai ales privită de la distanță.

Tot în 1914, Rodica Maniu a dobândit statutul de membru asociat al Tinerimii Artistice, recunoaștere care confirma aprecierea de care se bucura deja în cadrul grupării. Această calitate, acordată artiștilor care prezentaseră lucrări merituoase, îi oferea anumite avantaje în participarea la expozițiile societății, printre care dreptul de a expune o lucrare fără a trece prin procesul obișnuit de evaluare sau selecție. Dobândirea acestui statut reprezenta, totodată, un indiciu al consolidării poziției sale în mediul artistic bucureștean.

În prima parte a anului 1916, Rodica Maniu a luat parte la prima expoziție a Femeilor Pictore și Sculptore, alături de alte artiste apreciate ale vremii. Desfășurată în Sala Grigorescu din Palatul Ateneului, manifestarea s-a bucurat de patronajul și participarea Reginei Maria, care a expus, la rândul său, lucrări. Un procent de 10% din vânzarea tablourilor a fost destinat Crucii Roșii.[18] Prezența artistei în cadrul acestei manifestări este relevantă atât pentru afirmarea sa în mediul artistic bucureștean, cât și pentru vizibilitatea tot mai mare a femeilor în viața artistică a epocii.

Odată cu intrarea României în Primul Război Mondial, artista s-a implicat și în alte inițiative de sprijinire a răniților. A participat la loteria de artă organizată de Alexandru Satmary, sub patronajul Reginei Maria, lucrările sale numărându-se printre cele trei sute de picturi oferite de artiști pentru această cauză.[19] Gestul ilustrează implicarea mediului artistic în eforturile de susținere a celor afectați de război și marchează o etapă în care activitatea expozițională se desfășura într-un context social și politic dificil.

În decembrie 1918, Rodica Maniu a organizat o nouă expoziție personală la Sala Exarcu din Palatul Ateneului, prezentând 130 de pânze realizate „între Olt și Olteț”.[20] Cronica semnată de Smara[21] remarca în mod special libertatea de execuție și spontaneitatea demersului său artistic. Lucrările nu urmăreau întotdeauna un grad ridicat de finisare sau de detaliere, păstrând, în schimb, prospețimea primei impresii și naturalețea gestului pictural. Această aparentă neterminare era interpretată drept una dintre trăsăturile care conferă originalitate picturii sale.

Următoarea expoziție personală, organizată în 1919, a adus în atenția publicului atât lucrări în ulei, cât și acuarele, confirmând evoluția și originalitatea limbajului său plastic. În această perioadă, în reperto-

16 Valentina Iancu, EGAL. Arta și feminism în România modernă (București: Muzeul Național de Artă al României, 2015), 72.
17 *Transilvania*, 1 mai 1914, anul XLV, nr. 5.
18 *Ziua*, 8 februarie 1916, nr. 546.
19 *Adevărul*, 9 octombrie 1916, anul XXIX, nr. 10628.
20 *Acțiunea Română*, 16 decembrie 1918, anul II.
21 Smara este pseudonimul literar al Smarandei Gheorghiu (1857–1944), scriitoare, poetă, publicistă, conferențiară și militantă pentru educația fetelor și emanciparea femeilor în România de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. A promovat două idei fundamentale: românismul și feminismul, susținând educația, implicarea femeilor în viața publică și formarea noilor generații. A scris poezie, proză, teatru și literatură pentru copii, fiind considerată una dintre primele autoare române importante în acest domeniu.

riul tematic al artistei se remarcau tot mai frecvent țărăncile surprinse în timpul activităților cotidiene. Interesul constant pentru viața satului și pentru reprezentarea lumii țărănești i-a adus, de altfel, aprecierea de „pictoriță a țăranilor”[22].

Persistența acestei preocupări tematice se reflectă nu doar în alegerea subiectelor, ci și în modul în care Rodica Maniu construiește relația dintre figura umană și cadrul natural. În numeroase compoziții, personajele nu domină peisajul, ci se integrează firesc în acesta, participând la o atmosferă comună, definită prin ritmuri cromatice și sugestii luminoase. O asemenea viziune poate fi observată în lucrarea *La cules de vie*, aflată în patrimoniul Muzeului Național Cotroceni, realizată în ulei pe carton.

În această compoziție, Rodica Maniu surprinde două personaje feminine într-un cadru natural dominat de vegetația abundentă. Tinerele, reprezentate în timpul unei activități cotidiene, sunt integrate firesc în peisaj, prezența lor discretă fiind aproape absorbită de bogăția formelor vegetale. Artista nu insistă asupra caracterului narativ al scenei și nici asupra descrierii amănunțite a gesturilor, ci urmărește mai ales surprinderea unei atmosfere de liniște și interiorizare, în care omul și natura par să participe la același ritm al existenței. Gesturile personajelor, lipsite de orice accent teatral, dobândesc astfel o dimensiune contemplativă, iar scena cotidiană este transformată într-o imagine poetică.

Compoziția este organizată pe mai multe planuri, prin alternanța maselor compacte de vegetație și a zonelor luminoase care se deschid către fundal. În prim-plan, verdele profund al frunzișului, modelat prin tușe largi și viguroase, contrastează cu tonalitățile mai deschise ale veșmintelor personajelor, ale căror siluete se desprind subtil din ansamblul cromatic. În partea superioară, ramurile arborilor formează un amplu cadru natural, în timp ce deschiderea către orizont, tratată în nuanțe delicate de verde, albastru și violet, introduce o senzație de profunzime și luminozitate. Ritmul vertical al arborilor din depărtare echilibrează mișcarea amplă a ramurilor și densitatea vegetației din prim-plan. Prin această articulare a spațiului și prin raporturile cromatice atent construite, artista depășește simpla observație a realității, conferind unei scene obișnuite o expresivitate lirică.

În perioada imediat următoare Primului Război Mondial, Rodica Maniu s-a numărat printre pictorii care au descoperit Balcicul, alăturându-se artiștilor atrași de lumina, peisajul și particularitățile acestui spațiu. Călătoriile au reprezentat o sursă importantă de inspirație pentru creația sa, oferindu-i prilejul de a explora peisaje, așezări și comunități diferite. În reprezentările sale, experiențele artistice din străinătate sunt raportate constant la reperele autohtone, redescoperite de fiecare dată printr-o sensibilitate nouă. Scenele orientale surprind poetic oamenii și locurile, arhitectura așezărilor, bazarele și aspectele vieții cotidiene, artista manifestând un interes constant pentru specificul și tradițiile comunităților pe care le întâlnea.

În 1920, Rodica Maniu a descoperit Bretania, destinație spre care s-a îndreptat sub influența pictorului Charles Cottet. Lucrările realizate în această perioadă sunt consacrate aproape exclusiv figurii umane, atenția artistei fiind atrasă mai ales de particularitățile fizionomice, vestimentare și comportamentale ale localnicilor, mai degrabă decât de spectaculozitatea peisajelor de coastă.[23] După aproape doi ani petrecuți în Franța, s-a întors în țară și a organizat o nouă expoziție personală la Sala Mozart,[24] considerată una dintre cele mai reușite manifestări expoziționale ale anului. Printre vizitatori s-au numărat Regina Maria și principele Carol.[25]

22 *Săptămâna*, 13 mai 1988, anul XVIII, nr. 19.
23 *Petit Journal, A Short Guide to the Summer Exhibition* (2009), „Romanian Painters in Brittany (1880–1930),” Musée Breton.
24 *Dimineața*, 23 aprilie 1921, anul XVIII, nr. 5269.
25 *Dimineața*, 14 mai 1921, anul XVIII, nr. 5284.

În creația sa, grupurile de personaje sunt construite viguros, prin atitudini variate și expresive, iar soluțiile compoziționale și cromatice demonstrează capacitatea artistei de a conferi coerență și dinamism scenelor reprezentate. Apreciată drept o fire „sentimentală", care reușește să îmblânzească și să umanizeze chiar și subiectele considerate „neutre și aride", Maniu surprinde atmosfera specifică fiecărei teme și transmite o anumită stare sufletească prin intermediul peisajelor, compozițiilor cu personaje și scenelor de interior.

Diversitatea creației sale reflectă atât interesul pentru explorarea unor medii geografice și culturale diferite, cât și preocuparea pentru surprinderea vieții cotidiene. Lucrările reunesc studii de călătorie realizate *en plein air*, compoziții pitorești, peisaje marine, secvențe urbane, scene de interior, imagini din mediul rural și portrete. Acuarelele, în special, se remarcă prin spontaneitate și prospețime, constituind adevărate notații vizuale după natură. Balcicul, Dobrogea, Oltenia, Bretania și Corsica devin astfel repere geografice ale unui univers artistic în care observația directă, sensibilitatea cromatică și interesul pentru specificul local se completează reciproc.

În 1921 și 1922, Rodica Maniu a organizat alte două expoziții personale, manifestări care reflectau ritmul susținut al activității sale. În această perioadă, artista și-a consolidat poziția în peisajul artistic românesc, afirmându-se ca una dintre personalitățile reprezentative ale generației sale. Totodată, acești ani marchează încheierea primei etape de creație și apropierea de maturitatea artistică. Referindu-se la evoluția sa, Victor Ion Popa remarca „progresul puțin obișnuit pe care l-a făcut", considerând că artista se afla „pe pragul maturității sale pictoricești"[26].

Anul 1923 a adus un eveniment important și în viața personală a artistei, prin căsătoria cu pictorul Samuel Mützner (1884–1959). Cunoscut pentru peisajele sale realizate în manieră pointilistă la Giverny, între 1908 și 1910, Mützner avea deja un parcurs artistic bine conturat. Relația dintre cei doi s-a construit atât în jurul vieții personale, cât și al experiențelor comune de călătorie și al interesului pentru pictura realizată după natură. Au locuit pentru o perioadă la München și Paris și au continuat să călătorească în numeroase țări îndepărtate, experiențe care au contribuit la diversificarea repertoriului lor tematic și vizual.

Călătoriile în spațiul oriental, întreprinse alături de soțul său, i-au oferit Rodicăi Maniu noi posibilități de explorare a unor culturi și tradiții distincte. Artista nu se limita la înregistrarea fidelă a realității observate, ci o interpreta prin propria sensibilitate, construind o viziune poetică asupra oamenilor, așezărilor, mulțimilor și scenelor de viață cotidiană. Deși cei doi pictori împărtășeau uneori aceleași subiecte și locuri, fiecare își păstra individualitatea artistică. Această complementaritate, dar și autonomia demersurilor lor plastice, este subliniată de mărturia lui Horia Maniu: „Doi oameni, doi pictori, uniți până la capăt, fiecare păstrându-și individualitatea artistică intactă. Deși pictează aceiași oameni, aceleași meleaguri, fiecare se exteriorizează pe pânză și pe carton în stiluri diferite".[27]

În paralel cu activitatea personală, Rodica Maniu a continuat să participe la manifestări expoziționale colective, atât în țară, cât și în străinătate. În 1924, a fost prezentă la Bienala de la Veneția, una dintre cele mai importante manifestări artistice internaționale ale epocii. Un an mai târziu, în 1925, lucrările sale au fost incluse în expoziția de artă feminină prezentată de Alexandrina Cantacuzino în cadrul conferinței internaționale organizate la Atena de congresul femeilor. Manifestarea reunea creații ale unor artiste române, printre care Cecilia Cuțescu-Storck, Olga Greceanu, Nina Arbore, Maria Brateș Pillat,

26 Victor Ion Popa, *Adevărul*, 7 decembrie 1922.

27 „Din memoriile lui Horia Maniu despre cuplul Rodica Maniu–Samuel Mützner", citat în Ana-Maria Măciucă, „Rodica Maniu, o pictoriță a cuvântului «dor»", 102.

Elena Popea, Risa Propst Kraid, Jeanna Mantu, Niculina Delavrancea-Dona, Constanța Mihăescu și Nora Steriadi. Prin implicarea sa, Alexandrina Cantacuzino sprijinea afirmarea artistelor române în mediul internațional, inclusiv prin achiziționarea unor lucrări și susținerea financiară a participantelor.[28] Prezența Rodicăi Maniu în această manifestare confirma integrarea sa într-un grup de artiste care contribuiau la vizibilitatea creației feminine românești dincolo de granițele țării.

Un nou moment important în parcursul său instituțional a avut loc în 1926, când a dobândit statutul de membru societar al Tinerimii Artistice. Această calitate îi conferea dreptul de a expune lucrări fără a mai fi supuse examinării prealabile, în aceleași condiții de participare ca membrii fondatori. Cu această ocazie, artista a prezentat două peisaje, între care se număra și lucrarea *Spălătorese*,[29] reprodusă în catalogul expoziției. Dobândirea statutului de membru societar reprezenta o recunoaștere a activității și a contribuției sale artistice, confirmând locul pe care Rodica Maniu îl ocupa în cadrul societății.

După 1922, activitatea sa expozițională a continuat într-un ritm constant, prin prezentarea de lucrări în ulei și acuarelă în cadrul Saloanelor Oficiale, al expozițiilor Tinerimii Artistice și al manifestărilor colective organizate în țară și în străinătate. Participările la expozițiile Asociației Femeilor Pictore și Sculptore au fost, în schimb, mai reduse, artista fiind prezentă în cadrul acestora doar în 1916 și 1922. Această participare selectivă trebuie privită în contextul unei activități expoziționale mai ample, care îi asigura vizibilitatea atât în mediul artistic românesc, cât și în circuitul internațional.

Recunoașterea internațională a creației sale a fost confirmată de distincția obținută la Barcelona, în 1929, unde i s-a decernat marele premiu al expoziției. Prestigiul artistei a continuat să crească de-a lungul deceniului al treilea, odată cu afirmarea sa ca una dintre cele mai importante acuareliste ale artei românești. Această evoluție este sintetizată într-o apreciere critică potrivit căreia: „Notorietatea Rodicăi Maniu ca acuarelistă de excepție la arta românească a crescut de la an la an, cu fiecare expoziție personală sau participare la saloane. În deceniul al treilea, valoarea creației sale, unanim recunoscută, chiar de către cei mai severi critici, i-a adus prestigiul de primă acuarelistă a României, renume pe care și l-a păstrat tot timpul vieții.”[30]

Această consacrare nu poate fi înțeleasă exclusiv prin succesiunea expozițiilor și a distincțiilor obținute, ci trebuie raportată și la particularitățile limbajului său plastic. Originalitatea picturii Rodicăi Maniu a fost identificată de critica vremii nu atât în alegerea subiectelor sau în particularitățile execuției, cât mai ales în sensibilitatea care îi definește întreaga creație. Eugen Crăciun observa că „originalitatea d-rei Maniu nu stă nici în felul de a face, nici în alegerea subiectelor, nici în modul de prezentare (...) ci în temperamentul său însuși, în modul în care acest temperament răsfrânge lumea sensibilă, în fondul propriu al simțirii sale”[31]. Observația surprinde una dintre caracteristicile esențiale ale operei sale: capacitatea de a transforma subiectele observate într-o experiență personală, încărcată de emoție și de o anumită tonalitate lirică.

La rândul său, Francisc Șirato identifica în pictura artistei o notă melancolică, prezentă indiferent de tema abordată. Fie că reprezenta peisaje, scene de muncă sau compoziții cu personaje, Rodica Maniu le imprima o atmosferă aparte, descrisă de critic drept „o liniște ciudată, vecină cu suferința și soră cu resemnarea ce coboară peste ființe și lucruri”[32]. Melancolia nu constituie, așadar, doar o caracteristică a anumitor subiecte, ci devine o componentă a limbajului său artistic, o modalitate prin care artista con-

28 Valentina Iancu, *EGAL. Arta și feminism în România modernă*, 22.
29 *Catalogul expoziției Tinerimea Artistică* (1926).
30 Viorica Andreescu, *Rodica Maniu* (București: Editura Meridiane, 1987).
31 Eugen Crăciun, *Revista Vremii*, 10 decembrie 1927.
32 Francisc Șirato, *Convorbiri literare*, mai–august 1927.

feră profunzime și unitate unor teme aparent diferite.

Această sensibilitate se manifestă cu precădere în acuarelă, tehnică prin care Rodica Maniu și-a consolidat reputația și și-a afirmat cel mai pregnant individualitatea artistică. Nicolae Tonitza aprecia că „Acuarela a stabilit frumoasa reputație a d-nei Rodica Maniu și tot acuarela i-o va consolida. Artista este unica noastră acuarelistă”[33]. Într-o altă cronică, același critic sublinia contribuția sa remarcabilă la dezvoltarea acestei tehnici: „în plastica românească, d-na Rodica Maniu a ridicat arta subtilă a acuarelei pe trepte de perfecțiune încă neatinse până la d-sa de nimeni”[34]. Aprecierea era susținută și de Zaharia Stancu, care considera că „numai câteva foarte rare acuarele ale lui Luchian ar putea sta alături cu paginile pe care le-a zugrăvit cu pensula de apă Rodica Maniu”[35].

În acuarelă, spontaneitatea execuției, siguranța gestului și capacitatea de a surprinde atmosfera se reunesc într-o expresie de o remarcabilă libertate. Fără a insista asupra detaliului descriptiv, artista construiește imaginea prin raporturi cromatice subtile și intervenții concise, în care impresia vizuală este transformată într-o experiență afectivă. Această manieră explică atât prospețimea lucrărilor sale, cât și aprecierea de care s-a bucurat în rândul criticilor și al publicului.

Recunoașterea valorii artistice a Rodicăi Maniu se reflectă și în amploarea activității sale expoziționale din perioada interbelică. În 1934, a organizat o expoziție personală la Fundația Dalles, manifestare considerată unul dintre evenimentele artistice importante ale anului. În 1937, artista a expus atât la New York, cât și la Paris, unde a participat la Expoziția Internațională și a obținut medalia de aur.[36] Aceste prezențe confirmau faptul că Rodica Maniu nu era apreciată exclusiv în contextul național, ci reușise să își facă cunoscută creația și în afara granițelor țării.

Dincolo de expozițiile personale și de participările la manifestările internaționale deja amintite, Rodica Maniu a fost prezentă și în importante expoziții de artă românească organizate în străinătate în anii 1925, 1943, 1947, 1956 și 1958. A participat, de asemenea, la Bienala de la Veneția în 1942 și 1954, după prezența sa din 1924. Frecvența acestor participări demonstrează continuitatea activității expoziționale și integrarea sa în circuitul artistic european, în contexte culturale și politice diferite.

Viața personală a artistei a fost însă influențată de schimbările politice dramatice ale epocii. La 18 noiembrie 1940, Rodica Maniu și Samuel Mützner au divorțat, într-un context marcat de intensificarea legislației antisemite și de persecuțiile îndreptate împotriva populației evreiești, survenite în urma abdicării regelui Carol al II-lea și a instaurării regimului politic condus de Ion Antonescu și de Garda de Fier. Samuel Mützner, fiind de origine evreiască, era supus discriminărilor și restricțiilor impuse de regimul instaurat în acea perioadă. Potrivit mărturiilor biografice, divorțul ar fi reprezentat o formă de protecție pentru Rodica Maniu, fără ca acesta să fi însemnat însă o ruptură a relației dintre cei doi. Ei au continuat să locuiască împreună în casa din strada Plantelor, păstrând legătura personală până la sfârșitul vieții artistei.

În pofida transformărilor politice și culturale, Rodica Maniu și-a continuat activitatea artistică. În 1945, a expus alături de Bălașa Cantacuzino și Elvira Gelbescu la Galeria Căminul Artei, participând astfel la manifestările artistice organizate în primii ani de după încheierea războiului. Continuitatea prezenței sale expoziționale, inclusiv în manifestările internaționale din anii următori, reflectă păstrarea unui loc important în viața artistică românească, în ciuda schimbărilor intervenite în contextul instituțional și

33 Nicolae Tonitza, *Universul literar*, 7 mai 1927.
34 Nicolae Tonitza, *Universul literar*, 15 mai 1927.
35 Zaharia Stancu, *Duminica Universului*, 29 martie 1931.
36 *Săptămâna*, 13 mai 1988, anul XVIII, nr. 19.

cultural.

La 9 iunie 1954, Rodica Maniu a primit Medalia Muncii, conferită „pentru merite deosebite în domeniul artelor plastice”, conform decretului Prezidiului Marii Adunări Naționale.[37] Distincția reprezenta o recunoaștere oficială a contribuției sale la dezvoltarea artelor plastice și a activității desfășurate de-a lungul carierei.

În ultimii ani, Rodica Maniu și Samuel Mützner au petrecut perioade îndelungate pe litoral, unde își amenajaseră un atelier luminos, într-un cadru propice creației și întâlnirilor cu prietenii. Octavian Moșescu evocă această atmosferă într-o mărturie care surprinde legătura dintre viața celor doi artiști și spațiul marin: „În ultimul timp, cuplul de artiști se retrăsese pe litoral, unde venea și pleca odată cu cocorii. Acolo, pe țărmul mării, își ridicaseră un atelier luminos, vizitat, când se aprindeau stelele, de prieteni dragi (...). Întârziam în această fermecătoare ambianță pe terase cu petunii și cuiburi de rândunele, până după miezul nopții”[38]. Imaginea atelierului de pe litoral completează portretul unei artiste pentru care contactul direct cu natura a reprezentat o permanentă sursă de inspirație.

Într-o evocare publicată la 30 martie 1973, același Octavian Moșescu păstrează o imagine aparte a pictoriței, surprinsă în întâlnirile sale cu aceasta: „De câte ori mă întâlneam cu pictorița Rodica Maniu, aveam o tresărire. Înaltă și subțire, niciodată fardată, venită parcă dintr-o altă lume, îmi crea, cu mersul său lin, imperceptibil, imaginea unei stranii apariții. O voce șoptită, fără nicio gradație în tonalitatea ei, te înfiora plăcut, dar în același timp îți reținea atenția, făcându-te să nu-i tulburi liniștea cu întrebări de prisos”[39]. Portretul evocă o prezență discretă, rezervată, aproape enigmatică, aflată în acord cu sensibilitatea melancolică identificată de critica vremii în pictura sa.

Rodica Maniu s-a stins din viață la 14 mai 1958,[40] în casa-atelier din strada Plantelor, lăsând în urmă o operă construită de-a lungul mai multor decenii de activitate. Potrivit relatării biografice, artista și-ar fi luat rămas-bun de la profesie și de la soțul său, ultimul cuvânt rostit fiind „iubitule”.

În necrologul rostit la înmormântarea artistei, M. H. Maxy a evocat dimensiunea poetică a creației sale și valoarea acesteia pentru generațiile de artiști: „Poezia degajată din poziția ei de artistă dă în general picturii ei farmecul adevărat trăit și transpus, care rămâne o mare lecție de artă pentru noi, colegii ei, un mesaj pentru cei mai tineri”.[41]

Privită în ansamblu, creația Rodicăi Maniu se distinge prin consecvența unei viziuni artistice în care observația directă și interpretarea sensibilă a realității se completează reciproc. Dincolo de diversitatea locurilor și a subiectelor reprezentate, lucrările sale păstrează o unitate expresivă conferită de libertatea gestului pictural, de subtilitatea raporturilor cromatice și de atenția acordată atmosferei. Deși s-a afirmat printr-o operă variată, care cuprinde pictură în ulei și acuarelă, artista și-a legat numele îndeosebi de dezvoltarea și consacrarea acuarelei în arta românească. Parcursul său, desfășurat între tradiția picturii autohtone și experiențele artistice europene, ilustrează afirmarea unei personalități independente, a cărei contribuție depășește cadrul generației interbelice. Prin sensibilitatea și originalitatea expresiei sale, Rodica Maniu rămâne una dintre prezențele reprezentative ale artei românești din prima jumătate a secolului XX.

37 Decretul Prezidiului Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Romîne nr. 230 din 9 iunie 1954 pentru conferirea „Ordinului Muncii” și a „Medaliei Muncii” unor artiști plastici, *Buletinul Oficial al Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Romîne*, anul III, nr. 29, 16 iunie 1954, 221.

38 Octavian Moșescu, „Sora poetului Adrian Maniu,” în *Din jurnalul unui colecționar* (București: Editura Litera, 1974).

39 Octavian Moșescu, „Sora poetului Adrian Maniu,” *Viața Buzăului*, 30 martie 1973.

40 Marcu, *Femei de seamă din România: de ieri și de azi*, 272

41 Marcu, *Femei de seamă din România: de ieri și de azi*, 272.